

Egy amerikai Budapesten

Az 1960-as években még némi feltűnést keltettek Magyarországon az USA-ból érkező nem hivatalos látogatók. Akiről most szó lesz, arra különösen felfigyelt a Belügyminisztérium. William Edgar Griffith az igazán gyanús amerikai beutazók közé tartozott. Nem is ok nélkül.

W. E. Griffith (1920–1998) a 20. század második felében az Egyesült Államok egyik legtekintélyesebb kommunizmus-szakértőjének, ezen belül elsősorban a közép- és kelet-európai kommunista rendszerek kutatójának és ismerőjének számított. A második világháború alatt az USA hadseregében főhadnagyként a francia és német hadszíntéren vett részt a harcokban, majd 1947-ben és 1948-ban a bajorországi amerikai katonai kormányzat náciitlanítási részlegét vezette. Hazatérve 1950-ben a Harvard Egyetemen fejezte be a katonai szolgálat előtt megkezdett egyetemi tanulmányait, és történelemből doktorált.

1950-től a Szabad Európa Rádió politikai főtanácsadójaként működött, egészen 1958-ig, amikor is a SZER amerikai vezetésével felmerült nézetkülönbségek miatt lemondott és Münchenből visszatért az Egyesült Államokba. A magyar hírszerzés értesülései szerint távozásának oka az volt, hogy nem értett egyet az akkori amerikai politikával a népi demokráciák irányában, mivel ő az úgynevezett nemzeti kommunista mozgalom felhasználását látta a leghasznosabbnak a keletre irányuló propagandában. 1959-ben a bostoni *Massachusetts Institute of Technology* (MIT) *Center for International Studies* (nemzetközi tanulmányok központja) vezető kutatója lett, s ezen belül az *International Communist Projectet* (a kommunista rendszerek nemzetközi kutatási programját) irányította. 1966-ban ugyanitt a politikai tudományok professzora lett, s 1990-ben innen vonult nyugdíjba. Az 1970-es és 80-as években közvetlen politikai szerepet is vállalt: régi kollégája és barátja, Zbigniew Brzezinski (Carter elnök nemzetbiztonsági tanácsadója) hivatalos szakértőjeként egy időben hetenként utazott Washingtonba, később, 1985–1986-ban az USA bonni nagykövetének főtanácsadója volt. A nemzetközi kapcsolatok és főként a kommunista rendszerek nagy tekintélyű kutatójaként sok könyv, tanulmány, újság- és folyóiratcikk tette ismertté a nevét nemcsak az Egyesült Államokban, hanem a világ más országaiban is a szélesebb tudományos körök számára.

Valószínűleg az 1956-os magyar forradalom tapasztalatainak alapján Griffith a kommunista rendszerek bukását nem a fegyveres felszabadítás útján remélte elérni, hanem a szabadságért küzdő belső ellenzéki áramlatok fokozatos erősödése, a nyugati szellemi és politikai befolyás növekedése, a kelet-nyugati kapcsolatok fejlesztése, egyszóval a Szovjetunió által fellazításnak nevezett folyamat eredményeként. Érdeklődési köre, miként egy állambiztonsági jelentés megfogalmazta, az alábbiakat foglalta magában:

„– párton belüli kérdések;

– a szocialista országok pártjai közti viszony, különös tekintettel a véleménykülönbségekre;

– népi demokratikus országok közötti területi és nemzetiségi problémák;

– Románia és Magyarország viszonyának alakulása, az erdélyi kérdés;

– Magyarország gazdasági helyzete;

– a KGST-n belüli együttműködés kérdései;

– eszmei hatások érvényesülése a magyar értelmiségi körökben”.¹

Griffith a helyszínen is igyekezett tanulmányozni ezeket a problémákat, rendszeresen járt Lengyelországba, Csehszlovákiába, Magyarországra, olykor Romániába és Kelet-Németországba is (amíg beutazási tilalom alá nem helyezték, Magyarországon például 1965-ben).

A szovjet típusú rendszerek ugyanis a tábor valamennyi országában rettegetek a fellazítástól, amely pedig az 1960-as évektől többek közt Magyarországon is megindult.² A nyugati befolyás elleni küzdelemben a szovjet és a népi demokratikus titkosszolgálatok szorosan együttműködtek. Ez megmutatkozott a William Griffith elleni államvédelmi tevékenységben is. Érdekes azonban, hogy a magyar Belügyminisztérium (BM) III/II. Csoportfőnöksége, azaz a kémelhárítás csak 1965-ben nyitott külön dossziét, amelybe azután összegyűjtötték mindazt, ami a belügyi nyilvántartásokban korábbi időkből megtalálható volt róla. A kémelhárítás Griffith megfigyelését csak 1964-ben kezdte meg aktívan. Közvetlenül az készítette erre, hogy a lengyel államvédelmi szolgálat 1964 júliusában táviratilag értesítette magyar kollégáit: William E. Griffith felszállt egy Varsóból Budapestre tartó repülőgépre. A kémelhárításnál Szabó József őrnagyot bízták meg azzal, hogy sürgősen gyűjtse össze az amerikaiakra vonatkozó anyagot, és kezdeményezze a szükséges intézkedéseket. Az eredményről Szabó július 16-i jelentéséből értesülhetünk.³ Az őrnagy – mint jelentette – a Csoportfőnökség adattárában az alábbi feljegyzést találta: *„Griffith William Edgar a Szabad Európa Rádió politikai tanácsadója, azonban csak formailag, mert a valóságban hírszerző, akin keresztül a Szabad Európa Rádió naponta kap a hírszerzéstől titkos politikai utasításokat.”*

Szabó József a BM és a KEOKH nyilvántartásaiból megtudta, hogy a magyar hírszerzés 1958-ig foglalkozott Griffithszel, a SZER-től való távozása után azonban tovább már nem gyűjtöttek róla anyagot. Griffith 1964 előtt is többször járt Magyarországon. 1959 augusztusában egy hetet töltött Budapesten, részt vett Révai József temetésén, és felvette a kapcsolatot néhány ismert íróval.⁴ Innen hazatérőben megállt Münchenben, és beszámolt a SZER munkatársainak kelet-közép-európai tapasztalatairól. A magyar kémelhárítás ottani, „Tamási” és „Gulácsi” fedőnevű ügynökeinek jelentése szerint elmondta, hogy *„beszélt Münnich Ferenc miniszterelnökkel, valamint néhány íróval és más emberrel. Nézete szerint feltétlenül javult a helyzet Magyarországon, s Magyarország szerinte a legnyugatibb ország a szocialista országok között.”* Griffith úgy látta, hogy kialakulóban van egy *„új típusú hazafiság, amely mélyen ellene van a rezsimnek, de tisztában van a realitásokkal és lehetőségekkel”*. 1961-ben újra be akart utazni, de akkor nem kapott vízumot (mert más elfoglaltságaik miatt a belügyesek nem tudtak volna vele foglalkozni). 1963-ban a KEOKH nyilvántartása szerint néhány napig a Gellért Szállóban lakott, erről az útvjáról azonban nincs több információnk.

Mindamellet a BM tévesen hitte azt, hogy a SZER politikai főtanácsadói állása, majd a bostoni egyetemi tanárság csak fedésül szolgál, s Griffith valójában kém. Ez a szovjet tanításokon felnőtt magyar kémelhárítók elképzelése volt – a „ki mint él, úgy ítél” elve alapján. Az amerikai hírszerzés valóban nagymértékben támaszkodott a tudományok eredményeire, a nemzetközi kérdések szakértőire, valóban kapcsolatot tartott fenn a legjobb egyetemek professzoraival és neveltjeivel, de ez a kapcsolat általában nem azt jelentette, hogy a tanácsadók hivatásos hírszerzői állást töltöttek volna be.

Griffitht a lengyel figyelmeztetés hatására 1964-es budapesti tartózkodása alkalmával szoros operatív ellenőrzés alá vették – igaz, némi késéssel, nem a megérkezése pillanatától. A Margitszigeti Nagyszálló 251-es szobájában telefon- és helyiséglehallgatást működtettek, elrendelték külső figyelését, ami azt jelentette, hogy július 14-től elutazásáig, július 19-ig minden lépését igyekeztek regisztrálni. Hat figyelési jelentés maradt fenn róla.⁵ Mindezekon felül szállodai szobájában 16-án titkos kutatást tartottak, amelynek során lefényképezték a zárt aktatáskájában talált noteszeit, iratait, még a magánleveleit is (később a lengyel, keletnémet és csehszlovák vonatkozású anyagok fotómásolatait megküldték az illetékes baráti államvédelmi hatóságoknak).

Az említett titkosszolgálati eszközökkel regisztrálni tudták, kikkel találkozott Griffith budapesti tartózkodása alatt, s részben azt is, miről beszélt velük. Az amerikai professzort már a megfigyelés első estéjén felkereste Szalai Sándor szociológus egyetemi tanár, akivel a szálló akkor üres kerthelyiségének egy félreeső asztalánál hosszan, két és fél órán át beszélgettek. *„Beszélgetésük tartalmát nem lehetett megállapítani”* – írta jelentésében Szabó őrnagy. Mindenesetre operatív fényképek készültek az asztalnál ülő két emberről. A hátralévő öt napban az amerikai még kétszer találkozott a figyelők által

„Tudós” fedőnéven szemmel tartott Szalaival. Július 15-én az utóbbinak I. kerület Attila út 125. II. emelet 1. sz. alatti lakásában vacsoráztak. Ide kissé késve megérkezett Szalai egyik barátja, a *Népszava*, majd a *Népakarat* egykori főszerkesztője, Horváth Zoltán is, akit „Író” fedőnévvel tisztelték meg. A figyelők ezúttal azt is konstatálták, hogy a csengetésre Griffithnek egy nő nyitott ajtót, akivel németül köszöntötték egymást, sőt még akkor is ott voltak valahol, amikor később Horváth Zoltán üdvözölte az ajtót nyitó személyt.⁶ A lakásban akkor éppen nem volt helyiséglehallgatás (3/e rendszabály), azt csak később építették be, így a társalgás tartalmáról nem tudtak beszámolni. De egy másik lehallgatásból, amelyről alább lesz szó, mégiscsak megtudták, Griffith milyen benyomásokat szerzett a beszélgetőtársak nézeteiről. Szalaival egyébként még egy találkozója volt: az elutazása előtti napon a Duna Szálló éttermében együtt ebédeltek.

Griffith itt-tartózkodása idején felkereste a Magyar Sajtó Házát (az épületbe a figyelők nem követték), majd az MTA Szociológiai Kutatócsoportját. Itt, az I. kerület Úri utca 49. sz. alatti épületben sikerült megtudniuk, hogy a 25-ös szobába ment, ahol „egy Hegedűs nevű személy” tartózkodott (azaz Hegedűs András egykori miniszterelnök, a kutatócsoport akkori igazgatója). Ellátogatott még a közgazdaság-tudományi egyetemre is. Itt a külkereskedelmi tanszék vezetőjével, Vajda Imrével beszélgetett. Még két magyar beszélgetőpartnerről jelentettek a figyelők: Varga Ivánról és Szecskő Tamásról (az előbbivel való kapcsolatot különösen gyanúsak találták a kémelhárítók).

Találkozott ezenkívül két éppen Budapesten tartózkodó amerikai tudóssal: William McCaggel és Philip Stone-nal. Többször beszélt amerikai diplomatákkal is, felkereste az USA budapesti követségét, amelyet a magyar belügyesek az 1-es számú megfigyelt és lehallgatott objektumként tartottak megfigyelés alatt. Griffith az elutazása előtti napon beszámolt budapesti tapasztalatairól Jones amerikai ügyvivőnek annak lakásán, vagyis a Zugligeti úti rezidencián. E beszélgetés lehallgatásával szerzett a belügy információt Lukács György marxista filozófus, valamint a szociáldemokrata Szalai Sándor és Horváth Zoltán aktuális nézeteiről. Ezt az értesülést a III/II. Csoportfőnökség olyan fontosnak ítélte, hogy belevette a Belügyminisztérium által az MSZMP Politikai Bizottságának rendszeresen küldött tájékoztató jelentésébe. A július 24-i tájékoztató jelentés (amelynek jobb felső sarkába a szokásos „Szigorúan titkos” megjelölés mellé utólag odagépelték a „/Csak a PB. tagjainak!/” utasítást is) két oldalon számol be arról, mit szűrt le Griffith a beszélgetés alapján az ismert magyar filozófus álláspontjáról. Eszerint: *„Lukács magára maradt, dolgozik ugyan néhány munkán, de helyzete tükrözi a »Sztálini időszak elhúzódó hatását«. [...] Lukácsot bosszantja az, hogy az egyik oldalon revizionistának, a másik oldalon sztálinistának nevezik. [...] Lukács szerint nincs marxizmus Magyarországon, csak a régi sztálinizmust ismerik, ami nem ér semmit, s ami csak a visszaélésre és korrupcióra ad alkalmat.”⁷*

Az amerikai professzor *„beszélgetései alapján megállapította, hogy az erdélyi kérdés nagyon foglalkoztatja ezeket az embereket. [...] Furcsának találta, hogy maga Horváth Zoltán, aki szociáldemokrata, gyűlöli a Horthy-rendszert, kétszer volt börtönben, olyan szenvedéllyel, szélsőséges nacionalizmussal beszélt Erdélyről.”⁸*

Az amerikai diplomatával folytatott beszélgetések lehallgatásával a kémelhárítók arról is bizonyosságot szereztek, hogy Szalai Sándor segített Griffithnek kapcsolatot teremteni jó néhány magyar értelmiséggel (Szalai már korábban is gyanússá vált a BM szemében nyugati tudósokkal fenntartott kapcsolata miatt).⁹ Egy későbbi operatív tervben azt tartották érdemesnek idézni a lehallgatott beszélgetésekből, hogy Griffith még július 17-én elmondta (az 1-es számú objektumban): Szalai és társai újra felveszik a kapcsolatokat a Nyugattal, aktív harcosai a tudományos és kulturális cseréknek: *„Most éppen azon vagyok, hogy Szalaival megpróbáljam elintézni, hogy beszélhessek és kapcsolatba kerülhessek ezekkel az emberekkel.”¹⁰*

Ami a diplomáciai épületek lehallgatását illeti, elképzelhetetlen, hogy az amerikaiak ne tudtak volna róla. Feltehető, hogy csak olyasmit beszéltek meg ezekben a helyiségekben, amit ártalmatlannak véltek. Griffith különben a követség – a magyar kémelhárítás által az USA hírszerzése itteni rezidensének tartott – másodtitkárával az épületen kívül, autóban, étteremben is beszélgetett.

A figyelési jelentések egyébként meglehetősen unalmas olvasmányok, néhány érdekes, mulatságos mozzanat azonban található bennük. Előfordult például, hogy

valamilyen (esetleg forgalmi) ok miatt azt írták: „figyelésre felvenni nem tudtuk”, majd később: „ellenőrzésünk során” újra „felvettük figyelésre”. (Egy esetben másfél óra múltán a Gundel Étterem nyitott teraszán – nyilván a lehallgatásból tudták, hogy az illető ott lesz.) A jelentésekben gyakran kitértek a megfigyelt mozgására, vagyis hogy végzett-e „önellenőrzést”. Griffith, mint tapasztalt kommunizmus-szakértő, többször is igyekezett megállapítani, követik-e. Ha a megfigyelt személy levelet dobott egy postaládába, intézkedtek a „levélkivonásra”. A taxisok rendszámát feljegyezték, és amikor Griffith kétszer utazott ugyanazzal a taxival, a taxis személyét is lenyomozták (kiderült, hogy véletlen volt: a taxis szeretett a Margitszigeti Nagyszállónál állomásozni). Egy esetben Griffith a Kisroyal Étteremben hiába várakozott valakire, akivel nyilván előzőleg találkozót beszélt meg. Egy idő után telefonálni próbált, de ez nem sikerült neki (ami nem meglepő azok számára, akik akkor Budapesten éltek). Távozás előtt a mellékhelyiséget is felkereste. A figyelők ezután megvizsgálták a telefonfülkét meg a WC-t is, de nem találtak semmit.

Mint már jeleztem, az 1964-es budapesti beutazással kapcsolatos iratok egy 1965-ben megnyitott dossziében találhatóak, s az erre vonatkozó adatok is nagy részben az 1965 májusában készült, már említett operatív tervben olvashatók. Ebből az O-13128 jelzetű iratkötegből (amely ma az egyetlen, Griffithről található dosszié az ÁBTL-ben) nem derül ki, mi indította a kémelhárítókat arra, hogy éppen 1965 márciusában nyissanak dossziét róla. Az oldalak egy részén látható áthúzott lapszámok persze azt mutatják, hogy ezek máshonnan kerültek ide, utólag azonban nem lehet rekonstruálni, hol volt az eredeti helyük. Mindenesetre ebben az évben a dossziényitáson és az operatív terv elkészítésén kívül semmi nem történt. Lehetséges, hogy Griffith újra Magyarországra akart jönni, de ezt már csak azért sem tehetette, mert 1965-ben tilalmi listára vették. Egyetlen érdemi lépésnek van nyoma: 1965 júniusában a III/II. Csoportfőnökség 2-a alosztálya (osztályvezető: Kovács András őrnagy, alosztályvezető: Rédei Miklós alezredes) átírt a III/III-4. Osztálynak, s tájékoztatta arról, hogy Griffith amerikai professzor általuk történt „feldolgozása” során milyen adatok kerültek elő Szalai Sándorról: *„Kérjük az elvtársakat, hogy dr. Szalai Sándor ellenőrzését a fentiek figyelembevételével szervezzék meg. Az operatív munka egybehangolása és koordinálása érdekében javasoljuk a kapcsolatot felvenni a III/II/2-a. alosztállyal.”*¹¹

Ekkor ugyanis a kémelhárítás élénken szorgalmazta Szalai „feldolgozását”, hiszen Griffith megfigyelésekor úgy ítélték meg, hogy az ismert szociológus a legfontosabb magyar kapcsolat. Az iratokból kiderül, hogy már 1964 nyarán – mielőtt Szalai Sándor a látókörükbe került – megpróbáltak információkat szerezni a tudóssal már régóta foglalkozó III/III. Csoportfőnökségtől. Ez azonban akkor nem hozott eredményt, mert az illetékes alosztálynak éppen nem volt sem hálózati, sem egyéb lehetősége Szalai megfigyelésére. A belső ellenség elhárítását végző csoport korábban ugyan figyelő-dossziét nyitott róla, de *„megállapításaik szerint Szalai jelenleg [azaz 1964 nyarán] nem fejt ki ellenséges tevékenységet, sőt kapcsolatai ávós besúgónak tartják, ezért kerülnek a vele való találkozást”*.¹² Megjegyzendő, hogy korábban, 1959-ben és 1960-ban éppen a belügyesek terjesztették el róla – a III/III-4. Osztály vezetője, Hollós Ervin alezredes kezdeményezésére –, hogy az ő ügynökük. Így akarták ugyanis lejáratni és elszigetelni Szalait a Kádár-rezsimmel szemben álló baráti és ismeretségi körétől.¹³ A kémelhárítók viszont 1964-ben is veszélyesnek tartották őt: *„Baráti köre revizionista közgazdászok, filozófusok, kompromittált és jobboldali politikusokból tevődik össze. Életcéljának a »polgári demokráciáért« folyó harcot tekinti. [...] több tehetséges fiatal közgazdászt és filozófust tömörít maga köré, és fertőzi őket.”*¹⁴ Egy másik bűne, hogy amerikai tartózkodásait (ekkor már többször eltöltött néhány hetet, illetve hónapot az USA-ban) *„arra használja fel, hogy tehetséges szociológusok és közgazdászok meghívását elintézzé”*.

Szalai Sándorral a továbbiakban a III/II. Csoportfőnökség valóban sokat foglalkozott, és a róla már korábban megnyitott figyelő-dossziének a III/III. Csoportfőnökség által addig gyűjtött két kötetét (ÁBTL T-9738/1 és /2) mintegy másfél évtized alatt újabb kötetekkel gyarapította. Griffitht viszont – legalábbis az itt található iratok szerint – a kémelhárítás a következő években alig méltatta figyelemre. Nyilvánvalóan ezután (de feltehetően ezt megelőzően is) elsősorban a hírszerzés (III/I.

csoport) foglalkozott vele. A kémelhárításnál 1968-ban készült egy feljegyzés, amely Griffith magyar kapcsolatait sorolta fel, s amelyet nem küldtek el felső szervnek, csak ebben a dossziében, illetve a „társadalmi kapcsolat” dossziéjában raktak le. Itt a feljebb már említettekén kívül csak Ádám György közgazdászt (akit 1958-ban ötvenhatos tevékenységéért életfogytiglanra ítélték, de az 1963-as amnesztia keretében szabadon engedtek), Griffith 1964-es tolmácsnőjét és Urbán László disszidens magyart említik (az utóbbi ekkor Bostonban Griffith munkatársa volt).

Ezek után 1970-ben a tilalom ellenére a washingtoni külképviselet beutazóvízumot adott (hogy tévedésből-e vagy más okból, nem tudható) Griffithnek, aki június 20-tól 24-ig Budapesten tartózkodott, innen pedig Bukarestbe utazott. Ekkor is megfigyelték, de az akkor készült jelentések nincsenek a dossziében. Itt csak annyit írtak erről, hogy programját Boldizsár Iván állította össze, találkozott Réczei László nemzetközi jogász professzorral, Bognár Józseffel és persze Boldizsár Ivánnal. Mindez csak egy 1973-ban papírra vetett feljegyzésből derül ki, amelyet a III/II-1-a. osztály abból az alkalomból készített, hogy Griffith újra Budapestre érkezett.

Ezúttal kényszerhelyzetben adták ki neki a vízumot, mert Moszkvából jöve a Ferihegyi repülőtéren kérte a beutazást. Griffith itt-tartózkodása alatt, 1973. július 14-én és 15-én a III/I. Csoportfőnökség ellenőrizte. A feljegyzés szerint a következőket állapították meg:

„Griffith felkereste az MTA Művészettörténeti Intézetét /Bp. I. Úri u. 62. sz./, a Magyar Külügyi Intézet igazgatóját, majd az Angol Követséget.

Személyes találkozót bonyolított le Örkény István író lakásán Boldizsár Ivánnal, majd a szállodában Márkus Györgyné [...] az MTA Szociológiai Intézet munkatársával, Vajda Miklóssal [...], a lapkiadó vállalat olvasószerkesztőjével és újból Boldizsár Ivánnal.

Griffith-tel figyelése során megállapított kapcsolatba került személyek Boldizsár, Vajda esetében azonosság, hogy mindkettő a »Quarterly« c. angol nyelvű lap munkatársai. [A kissé nehézkes megfogalmazás ellenére értjük, hogyan működött az éberség.]

Griffith Örkény lakására menet 14-én hosszabb útvonalon keresztül kb. másfél órán keresztül két szakaszban gépkocsival, illetve gyalogosan történt önellenőrzést végzett.

A Magyar Külügyi Intézetben történt látogatásról a III/I. Csfség »SzT« állományú beosztottja utólag értesült, melyet jelzett. Griffith tárgyalásáról készült feljegyzést mellékelten csatoljuk.”¹⁵ Ebből kiderült, hogy az amerikai két kérdés érdekelte: a helsinki előzetes konzultáción, továbbá a bécsi fegyverzetcsökkentési megbeszéléseken elfoglalt magyar álláspont.

Ezután még regisztrálták, hogy Griffith milyen rendszámú és kiknek a tulajdonát képező autókön utazott (a Bognár József igazgatása alatti MTA Afroázsiai Kutató Intézet, továbbá Hernádi Miklós író, valamint Vajda Miklós és Boldizsár Iván autóján). Az eddig megnevezett személyeken kívül még Radnóti Zsuzsannát és özvegy Radnóti Istvánnét is felsorolták a „kapcsolatok” között.

A következő évben Griffith újra be akart utazni Magyarországra, de erről csak annyit tudunk meg, hogy a III/II-es csoportfőnök kérésére a Külügyminisztérium engedélyezte a beutazást, sőt levette az amerikaiak tiltólistájáról, mert már nem a SZER-nél dolgozott. A kémelhárítás „operatív érdekből” javasolta az engedélyezést, mert azt remélték, Griffith találkozik Szalai Sándorral, s így bizonyítékokat szerezhetnek utóbbi kémtevékenységére. Erről az utazásról azonban már semmi sem található a dossziében. Egyszer még szó van arról, hogy 1983-ban Griffith tíz napra szóló beutazási vízumot kapott, ebben az évben azonban már végképp törölték a tilalmi listáról (de azért a beutazásról még értesítették a III/I. Csoportfőnökség illetékesét).¹⁶

Az államvédelmi iratokból kirajzolódó kép szerint Griffith nem Magyarország, hanem csak a Kádár-rendszer számára jelentett veszélyt. Valójában Magyarország barátja volt, akit igazán érdekeltek a magyarok nézetei, cselekedetei, gondjai. És tett is valamit az érdekünkben – már csak azért is, hogy más amerikai politikusokkal és tudósokkal együtt a hidegháborút felváltó fellazítás politikáját hirdette és támogatta. A szovjet típusú kemény diktatúrák által olyannyira rettegett és üldözött fellazító politika

eredményei mégiscsak elviselhetőbbé tették a magyarok számára is a „táborban” eltöltött további évtizedeket.

¹ ÁBTL 3.1.5. O-13128. Jelentés, 1973. július 4.

² Az imperialista fellazítás, más néven ideológiai diverzió magyarországi vonatkozásainak legalaposabb kifejtése: Révész, 2004. Az 1960-as évekre vonatkozó tömör összefoglalás, forrásközléssel: Sváby, 2006.

³ ÁBTL O-13128. Jelentés, 1964. július 16.

⁴ Uo. A BM III/II-2-a alosztály átirata a III/III-4. Osztály vezetőjének, 1965. június 15. Uo. Jelentés, 1973. július 4.

⁵ Uo. 1–6. sz. Jelentések „Mester” figyeléséről, 1964. július 14-től július 19-ig. A megfigyelt személynek a figyelők ad hoc fedőnevet adtak, ez azonban csak a figyelés időtartamára volt érvényes.

⁶ Uo. 2. sz. Jelentés „Mester” figyeléséről, 1964. július 15.

⁷ Uo. Tájékoztató jelentés, 1964. július 24. Griffith és az USA-követség másodtitkárának beszélgetését július 15-én az amerikai követség épületében, az ügyvivővel történt beszélgetését 15-én és 17-én hallgatták le, de a tájékoztató jelentésekben összevontan számoltak be az így szerzett értesülésekről.

⁸ Uo. Tájékoztató jelentés, 1964. július 29.

⁹ Gál, 2010.

¹⁰ ÁBTL O-13128. Operatív terv, 1965. május 12.

¹¹ Uo. BM III/III/4. Osztály vezetőjének, 1965. június 15.

¹² Uo. Jelentés, 1964. július 16.

¹³ Gál, 2010.

¹⁴ ÁBTL O-13128. Operatív terv, 1965. május 12.

¹⁵ Uo. Jelentés, 1973. július 4.

¹⁶ Uo. Szolgálati jegy, 1983. június 3.

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

3.1.5. Operatív dossziék

O-13128

Griffith William Edgar

Hivatkozott irodalom

Gál, 2010

Gál Éva: „Lejáratás” és „bomlasztás”. A Kádár kori állambiztonság esete Szalai Sándorral. *Történelmi Szemle*, 2. sz. 237–271.

Révész, 2004

Révész Béla: *Az állambiztonsági szervek politológiai kutatásainak kérdéséhez*. Szeged, a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Tudományos Bizottsága (Acta Jur. et Pol.).

Sváby, 2006

Sváby Enikő: Az „imperialisták fellazító taktikája”. Avagy hogyan készült a hatalom az 1956-os forradalom 10. évfordulójára? *ArchívNET*, 6. sz. http://www.archivnet.hu/politika/az_imperialistak_fellazito_taktikaja.html (utolsó letöltés: 2012. október 5.)